

O borbenim dejstvima za naseljena mesta u ratu u Libanu

Na položaj Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO) neposredno pre i u početku izraelske agresije na Liban uticalo je više faktora, od kojih su najznačajniji: nadmoć izraelske vojne sile, široka vojno-politička i ekonomska podrška Izraela od SAD, ravnodušnost većine arapskih zemalja i uzdržanost podrške SSSR. Osim toga, duže vreme PLO je bio bez stvarne podrške libanskog naroda zbog svog statusa »države u državi«.¹ Uz to, u rukovodstvu PLO došlo je do razmimoilaženja i nesuglasica oko načina vođenja rata protiv Izraela. Jedan deo rukovodstva bio je za vođenje gerilskog rata osloncem na jake zemljišne objekte, dok je drugi deo zagovarao frontalni otpor, gradsku gerilu i borbu u naseljenim mestima i u njihovoj bližoj okolini.

Zbog neodlučnosti u izboru taktike, oružane snage PLO su u prva tri dana agresije izgubile gotovo celokupno teško naoružanje i veliki broj boraca, a civilno stanovništvo pretrpelo je ogromne ljudske i materijalne žrtve i razaranja.

Ceo istočni deo južnog Libana od libansko-izraelske granice do auto-puta Bejrut—Damask, sa izuzetkom tvrđave Bofor, bio je pod

¹ Ceni se da je početkom rata na teritoriji Libana, uglavnom oko gradova Bejrut, Tripoli, Tir, Sidon i Balbek, bilo između 400 i 500 hiljada Palestinaca. Mnogi od njih bili su smešteni u izbegličke logore, gde su živeli u uslovima teške oskudice i siromaštva. Posredstvom svojih političkih organizacija, tesno su se povezali sa levim libanskim snagama i progresivnim partijama i uticali na jačanje njihove uloge na nacionalnoj političkoj sceni.

kontrolom drugih snaga. Prostor od granice do dubine (oko 20 km) kontrolisale su desničarske snage majora Hadada koji se otvoreno stavio na stranu Izraela; od te dubine do jezera Karum — snage sirijske armije, dalje po dubini, duž grebena planine Šuf — snage milicije Druza. Zbog toga, PLO je bio prinuđen da se orijentiše na zapadni, ravničasti deo južnog Libana, gde je, duž pravaca koji izvođe ka Bejrutu, grupisao i glavne snage oko gradova Tir, Sidon, Nabatije, Damur, Halde i Bejrut. Time je bio znatno sužen manevarski prostor, jer su glavna borbena dejstva izvođena na relativno uzanom prostoru između morske obale i planinskog područja u centralnom i istočnom delu teritorije Libana.²

Organizacija odbrane naseljenih mesta

Glavni otpor napadaču pružan je u naseljenim mestima. Za borbu u naseljenim mestima jedinice PLO su bile spremne i obučene, a to je odgovaralo i osnovnom cilju koji je postavilo rukovodstvo PLO sa Jaserom Arafatom na čelu — nametnuti što duža borbena dejstva, iscrpljivati neprijatelja nanošenjem gubitaka u ljudstvu i tehnici i stvoriti uslove za pregovore ili bar častan završetak rata. Uz sve to, organizovana je jaka politička aktivnost u inostranstvu, sračunata na pridobijanje javnog mnjenja. Računalo se i na to da izraelska armija nije spremna na dugotrajan rat i na veće gubitke.³

S obzirom na to da su u gradovima i oko njih bili koncentrisani vojni i civilni palestinski logori, gradovi i veća naselja su još pre početka dejstava bili delimično uređeni za odbranu, a otpočinjanjem dejstava njihovo uređenje je nastavljeno. Svi do tada uređeni objekti predstavljali su dobru osnovu za izvođenje daljih radova na utvrđivanju, jer je za to bilo i vremena i mogućnosti.⁴

Jedinice koje su posedale rejone za odbranu uređivale su svaka za sebe delove gradskih naselja i pojedine objekte za kružnu odbranu i predstavljale prepreke radi ojačavanja položaja i povećanja otpornosti odbrane celog rejonu.

² Površina Libana je 10.170 km², a od toga veća i manja naseljena mesta zauzimaju 1.017,7 km². Ima 19 gradova i u njima živi više od 50 odsto od ukupno 3.090.000 stanovnika. U Libanu živi 14 nacionalnosti (većina su Arapi) i postoje četiri veće verske zajednice: muslimanska, katolička, pravoslavna i jevrejska.

³ U ratu 1973. godine, izraelske oružane snage su imale nešto više od 3.000 gubitaka, što je za posledicu imalo pad vlade i promenu rukovodstva u armiji. U ratu u Libanu izraelski gubici su se približili toj kritičnoj brojci.

⁴ Prve informacije o pripremi agresije Palestinci su imali već u februaru i od tog vremena držali su svoje jedinice u delimičnoj ili punoj pripravnosti.

Osnov odbrambenog položaja su bili čvorovi odbrane koji su se sastojali od otpornih tačaka. Za otporne tačke su korišćene građevine od čvrstog materijala, a prostor oko njih je fortifikacijski uređivan. Zgrade su spajane saobraćajnicama, rovovima, tajnim prolazima kroz kanalizacionu mrežu ili tunelima, uz puno korišćenje podzemnih prostorija zgrada.⁵ Međuprostori su kontrolisani vatrom i preprekama (ruševine, uništena tehnika, barikade i slično). Takav način pripreme naseljenog mesta za odbranu posebno je bio karakterističan za Bejrut.⁶

Kao osnov za izgradnju otpornih tačaka prvenstveno su korišćene već zarušene i izgorele zgrade, jer ih napadač nije mogao ponovo zapaliti i na taj način isterati branioca iz njih. Svaku otpornu tačku, zavisno od veličine i važnosti, branila je grupa boraca do čete boraca. Pored uređenja za kružnu odbranu, otporna tačka je uređivana tako da se u njoj može izdržati duže vreme bez snabdevanja spolja i bez čvršće fizičke veze sa susednim otpornim tačkama. Posebna pažnja je poklanjana snabdevanju vodom i zbrinjavanju civilnog stanovništva koje je bilo izloženo teškim gubicima od gotovo neprekidnog, svakodnevnog bombardovanja od izraelskog ratnog vazduhoplovstva, artiljerije, tenkova i brodova ratne mornarice.⁷

Grupa otpornih tačaka je sačinjavala čvor odbrane. U odbrani zapadnog Bejruta dejstvovalo je pet borbenih grupa koje su bile formirane od boraca razbijenih jedinica PLO iz Tira, Sidona i drugih naselja duž primorskog pravca od granice ka Bejrutu, a i jedinica logora »Sabra«, »Šatila« i »Burž el Baražne«, omladinskih i dobrovoljačkih jedinica, delova jedne sirijske brigade i formacija libanskih progresista.

Specifičnosti borbe u gradu nalagale su da se jedinice opreme većom količinom lakog automatskog oružja, ručnih bombi, lakih protivoklopnih sredstava za gađanje na bliskom odstojanju i artiljerijskim oruđima za neposredno i posredno gađanje.⁸ Isto tako, od velikog značaja je bilo to što je branilac raspolagao velikom količinom pro-

⁵ Zbog konfiguracije zemljišta i sastava tla, sve veće zgrade imaju duboko postavljene temelje, a podzemni delovi zgrada često imaju po dva do tri sprata pod zemljom. Te prostorije su korišćene kao skloništa, skladišta ili previjališta, a koristili su ih i borci i civilno stanovništvo.

⁶ Zbog brzine dejstva izraelskih jedinica, pripreme za odbranu i odbrana ostalih naseljenih mesta nije bila tako solidna kao u Bejrutu.

⁷ Poseban problem je predstavljalo snabdevanje vodom, jer su bejrutski vodovod i električna centrala bili u rukama izraelskih jedinica koje su prekinule snabdevanje grada strujom i vodom da bi, i na taj način, pokazale apsolutnu premoć nad braniocima.

⁸ Branilac je raspolagao sa nekoliko višecevnh bacača raketa (VBR) i topova kalibra 122 milimetra.

tivpešadijskih i protivoklopnih mina, a do izražaja je, u punoj meri, došla i improvizacija u korišćenju mesnih i priručnih sredstava za protivpešadijsku i protivdesantnu borbu. Protivoklopna borba je takođe imala svoje specifičnosti. Borba sa oklopnim sredstvima vođena je, uglavnom, na vrlo bliskim odstojanjima, a vatra na tenkove i oklopne transportere otvarana je najčešće iz zasede, za šta su korišćeni ručni bacači i protivtenkovske bombe.

Mada su izraelske oružane snage bile izrazito nadmoćne u ljudstvu i tehnici, ipak nisu uspele zauzeti Bejrut. Izraelci su u neposrednim borbama za grad angažovali oko 11 oklopno-mehanizovanih brigada, više pukova artiljerije kalibra 155 i 203 milimetra, nekoliko desetina minobacača 160 mm i VBR velikog kalibra. Uz sve to, imali su apsolutnu prevlast na moru i u vazдушnom prostoru, jer PLO nije raspolagao ni ratnim brodovima ni avijacijom, a sredstva PVO su bila malobrojna i nedovoljno efikasna.

Blokiranje gradova i utvrđenja i način razbijanja snaga PLO u njima od izraelskih snaga

Da bi postigli potpuno iznenađenje i što brže izbili na komunikaciju Bejrut—Damask i tako presekli glavnu vezu Libana i PLO sa Sirijom, Izraelci su delom snaga prvog borbenog ešelona, uz upotrebu taktičkih pomorskih i vazдушnih desanata, blokirali gradove Tir, Sidon i Nabatije i snage PLO koje su branile ta naseljena mesta. Razbijanje blokiranih i okruženih snaga vršeno je snažnim avijacijskim i artiljerijskim udarima i jedinicama drugog borbenog ešelona i rezervi, koje su nastupale odmah za jedinicama prvog borbenog ešelona. Takav način dejstva izraelskih snaga potpuno je onemogućio konsolidaciju odbrane i pored snažnog otpora, što je omogućilo izraelskim oklopno-mehanizovanim sastavima da raseku i pojedinačno uništavaju razbijene, odsečene i okružene delove jedinica PLO. Na taj način je, postepeno, osvajan deo po deo grada i lomljen otpor preostalih braniočevih snaga. Dejstvujući vrlo brzo, izraelske jedinice su već trećeg dana agresije izbile pred Bejrut koji su, u sadejstvu sa desničarskim snagama hrišćanske falange, upotrebom manjeg taktičkog vazдушnog desanta, blokadom s mora i obuhvatnim dejstvom sa jugoistoka, istoka i severoistoka, okružile i presekle glavnu komunikaciju Bejrut—Damask.⁹

⁹ U stvari, okružen je zapadni deo grada nastanjen arapskim stanovništvom muslimanske veroispovesti, dok je istočni deo grada (hrišćanske četvrti) bio pod kontrolom hrišćanske falange i izraelskih oružanih snaga.

Izraelcima je već na samom početku borbi za zapadni Bejrut postalo jasno da se način borbe na otvorenom prostoru ili za zauzimanje manjih naseljenih mesta ne može primeniti u borbi u gradu kakav je Bejrut, jer bi gubici u ljudstvu i tehnici bili veoma veliki i nesrazmerni postignutom uspehu. Zbog toga su pribegli masovnim vatrenim udarima avijacije, artiljerije, tenkova i topova sa ratnih brodova, uz postepeno i oprezno stezanje obruča oko grada. Čak i delovi grada koji su padali u ruke izraelskim jedinicama i na izgled bili napušteni od branioca, ponovo su oživljavali i iz ruševina je otvarana vatra na izraelske jedinice.

U okruženom Bejrutu su se našli: deo rukovodstva PLO sa Jase-rom Arafatom na čelu, delovi jedinica PLO koji su uspeli da se izvuku iz Tira, Sidona, Nabatije i drugih manjih naseljenih mesta duž obalnog pravca, deo snaga libanskih progresista i patriota i veći deo sirijske 85. motorizovane brigade, sastavljene pretežno od Palestinaca, pripadnika Palestinske oslobodilačke armije.¹⁰ Prema nekim podacima, ukupno brojno stanje okruženih jedinica bilo je oko 15.000, dok prema drugim podacima u Bejrutu nije bilo više od 7.000 do 8.000 boraca.

Bejrut je okružen na sličan način kao što su bili okruženi i gradovi Tir, Sidon i Nabatije. Istovremeno sa dejstvom oklopno-mehanizovanih jedinica duž obalnog pravca, izvršen je pomorski desant na prostoru između Damura i Bejrutskog aerodroma i vazdušni desant severoistočno od Bejruta, u brdima preko kojih ide glavni autoput Bejrut — Damask. Pomorski prilazi Bejrutu blokirani su grupom ratnih brodova izraelske ratne mornarice, čiji je zadatak bio da izoluju grad s mora, spreče bilo kakav pokušaj dotura pomoći morskim putem i stalno drže pod vatrom brodske artiljerije prilaze aerodromu, pojedine gradske četvrti i delove grada u kojima su uočeni pokreti jedinica branioca. U pogodnom momentu, ratna mornarica je trebalo da izvrši pomorski desant s ciljem razvlačenja snaga branioca na više pravaca i potpomaganja dejstva oklopno-mehanizovanih snaga u njihovom nastojanju da se odbrana raseče i pojedini delovi Bejruta postepeno zauzimaju. Bilo je više pokušaja iskrcavanja pomorskog desanta ali ni jedan nije uspeo.

Izrael je oko Bejruta koncentrisao oko 80.000 vojnika, među kojima i jedinice sa specijalnom opremom za vođenje uličnih borbi.

¹⁰ Formacije Palestinske oslobodilačke armije (PLA) pripadaju proširjenoj palestinskoj organizaciji »Saika« i nalaze se u sastavu sirijskih oružanih snaga. Grupisane su u brigade kojima komanduju sirijski oficiri. Do početka rata, u jedinicama PLA je bilo oko 10.000 vojnika, ali je taj broj povećan u toku borbenih dejstava naknadnom mobilizacijom i uključivanjem u sastav jedinica dobrovoljaca koji su pristizali iz inostranstva.

Izraelske jedinice su ušle u istočni, hrišćanski deo grada i izbile na tzv. »zelenu liniju« razgraničenja. Povremenim dejstvima one su stezale obruč oko zapadnog dela grada, u kome su položaji Palesti- naca i libanskih progresista bili izloženi intenzivnim artiljerijskim udarima sa mora i kopna i iz vazdušnog prostora. Svaki prekid vatre, a bilo ih je ukupno deset, Izraelci su koristili za ojačavanje svojih snaga na položajima oko Bejruta i na frontu duž auto-puta ka Da- masku, uključujući i deo doline Beka, da bi sirijske snage odbacili što dalje od Bejruta i onemogućili pristizanje pomoći opkoljenim braniocima Bejruta kopnenim putem.¹¹

Naizmeničnim bombardovanjem i pokretima oklopno-mehanizo- vanih sastava, obruč oko zapadnog Bejruta je postepeno stezan, tako da je 28. jula prostor za manevar branioca smanjen na svega 8 km². Izraelci su nastojali da istovremenim dejstvom preko izbegličkih logora »Sabra«, »Šatila« i »Burž el Baražne« i preko aerodroma, uz istovremeno iskrcavanje pomorskog desanta na gradske plaže, unište rukovodstvo PLO, a zatim pojedinačno unište preostala žarišta otpora.

Posle dužih pregovora, posredstvom američkog emisara Habiba, Izrael je, 19. avgusta, saopštio da prihvata plan o povlačenju PLO iz Bejruta. Evakuacija je počela 21. avgusta, a palestinske i sirijske snage su opkoljeni Bejrut napustile kopnom, morem i vazdušnim putem. Evakuaciju su nadgledale međunarodne mirovne snage, sas- tavljene od američkih, francuskih i italijanskih jedinica, čiji je man- dat trajao mesec dana. Prema sporazumu, snage PLO su napustile Bejrut noseći sa sobom samo lako streljačko naoružanje, dok su ostalu tehniku, naoružanje i municiju i opremu predale libanskim oružanim snagama.¹²

Neke pouke i iskustva

Ako se ima u vidu da je cilj izraelske agresije na Liban bio uniš- tenje PLO i palestinskih oružanih snaga, onda se može konstatovati da taj cilj nije ostvaren. Palestinska taktika vođenja oružane borbe,

¹¹ Posle 12 dana od početka blokade libanskog glavnog grada, Izraelci su u južnom Libanu imali oko 120.000 vojnika, oko 800 tenkova, više od 300 arti- ljerijskih oruđa kalibra 155 i 203 mm i stalnu vazduhoplovnu podršku od oko 150 aviona najmodernijih tipova.

¹² U gradovima Tir, Sidon, Nabatije, utvrđenju Bofor i u Bejrutu PLO je imao velika skladišta naoružanja i vojne opreme. Većina otkrivenih skla- dišta pala je u ruke Izraelaca, dok su veći broj skladišta u Bejrutu Palestinci predali libanskim oružanim snagama. Prema izraelskim izvorima, ukupna vred- nost zaplenjenog naoružanja i vojne opreme iznosi oko 5,5 milijardi dolara.

kombinovana sa jakim političkom aktivnošću prema svetskoj javnosti, i njihov snažan otpor u zapadnom Bejrutu prisilili su Izrael da prihvati palestinski uslov za organizovano povlačenje iz Bejruta.

Visok stepen obučenosti vojnika i starešina i uvežbanost jedinica za izvršenje zadatka u sadejstvu sa jedinicama sa susednih regiona i položaja su vrlo značajni. S druge strane, jasno postavljeni cilj i moralna pripremljenost boračkog i komandnog sastava za izvršenje zadatka predstavljaju značajan faktor koji unekoliko umanjuje tehničku inferiornost pred neprijateljem i u velikoj meri doprinosi postizanju uspeha.

Iskustva iz rata u Libanu ukazuju na sve veći značaj urbanizovanih naselja, posebno velikih gradova, jer se u njima nalazi i najveći deo potencijala za vođenje rata. Međutim, kad je reč o odbrani gradova, treba imati u vidu različite uslove za svaki konkretan slučaj (geografski položaj, politički i ekonomski značaj i drugo), jer svaki grad ima svoje osobenosti. Svakako da nije isto braniti grad na ravničastom zemljištu ili braniti grad koji se nalazi u brdima ili u planini. Isto tako, organizovanje odbrane grada u prigraničnom ili priobalnom pojasu, na obalama reke (mora) u unutrašnjosti zemlje itd., ima svoje specifičnosti.

S obzirom na mogućnosti koje se pružaju braniocu da dobrim organizovanjem i izvođenjem odbrane naseljenih mesta usporava tempo napredovanja napadača, agresor će biti prinuđen da zauzimanju naseljenih mesta posveti izuzetnu pažnju. Opšte načelo pri napadu na grad je da ga treba blokirati, obići i prepustiti snagama drugog borbenog ešelona da ga zauzmu, kako se ne bi gubio tempo nastupanja. Međutim, to napadač neće moći uvek da učini, jer su gradovi redovno važne raskrsnice komunikacija, centri za snabdevanje i izvori žive sile za popunu jedinica branioca.

Za uspešnu odbranu grada veoma su važne mirnodopske pripreme. Iskustva pokazuju da one moraju da budu svestrane, potpune i stalne, jer se samo tako može očekivati uspeh u odbrani grada. Mora se takođe računati i na to da neke komunalne službe neće moći da funkcionišu onako kao što je to slučaj u normalnim uslovima (vodovod, zdravstvena služba, gradska čistoća i slično), i za takve situacije se treba pripremiti.

Potpukovnik
MILAN PETKOVIĆ